

En dan nog enkele losse nieuwtjes uit de reservaten

Kris Vandekerkhove, Luc Crevecoeur,
Arno Thomæs, Goedele Verbeylen

Zweefvliegen in Meerdaalwoud

Al meer dan tien jaar schuimt Joris Menten het Meerdaalwoud en omgeving intensief af op zoek naar zweefvliegen. Daarbij worden de bosreservaten bijzonder in de gaten gehouden. In een volgende nieuwsbrief gaan we hier ongetwijfeld eens meer uitgebreid op in. Maar enkele opvallende resultaten willen we u niet onthouden. Tot nu toe vond Joris in Meerdaalwoud alleen al 140 soorten zweefvliegen. Daarvan zijn er 93 bossoorten, waarvan 30 soorten gebonden aan dood hout en zeer oude en kwijnende bomen. Dat is telkens zowat de helft van alle soorten die in België voorkomen! Van de saproxyle soorten staan er 7 op de Europese indicatorlijst van Speight (1989). Meerdaal is dus duidelijk een 'hotspot' voor deze soortengroep. De verdere spontane ontwikkeling in de reservaten, met meer dood hout en kwijnende bomen, en wat extra aandacht voor bloemrijke open plekken en bosranden bij het bosbeheer zullen deze unieke fauna nog verdere ontwikkelingsmogelijkheden bieden.

Elater en Vliegend hert vinden bosreservaten leuk!

Elater ferrugineus is een emblematische roestbruine kniptor. Het is een predator van grote doodhoutbewonende kevers (zoals klein vliegend hert en gouden tor) in vermolmde holtes van knot-, fruit- en bosbomen. Het is een belangrijke indicator van waardevolle doodhoutkever-sites, en staat op de Europese Rode Lijst (categorie 'near threatened'). Deze zomer ging thesisstudent Michael Wijnants met Zweedse feromonen aan de slag om deze soort te zoeken. De lokstof bleek uitstekend te werken: in het bosreservaat Kolmont, de enige locatie waar de soort nog recent (in 2000) was waargenomen, kwamen de dieren al binnen de vijf minuten op de geurstof af. En dit terwijl we hier al enkele jaren zonder succes gericht naar deze soort hadden gezocht... Met goede moed trokken we naar de Voerstreek en inderdaad: op 8 sites in Voeren o.a. nabij Veursbos, Vrouwenbos en Teuvenenberg en 3 net ten zuiden van Voeren werd de soort gevonden.

Er was nog wat feromoon over, dus trokken we nog naar een paar andere potentieel geschikte bossen, en ook daar was het een onverhoopt succes: in Kluisbos, Everbeekse bossen, INBO kwekerij in Grimminge nabij het Raspaillebos, Merelbeke, Bolderberg, Hengelhoef en Kelchterhoef werd *Elater* reeds gevonden. Dat maakt

Grote fopblaaskop (Sphiximorpha subsessilis), een schitterende en zeer zeldzame saproxyle zweefvlieg.

Elater ferrugineus, een grote opvallende kniptor. Sinds 1950 slechts 3 keer gevonden in Vlaanderen, nu dankzij inzet van feromonen reeds op 16 plaatsen vastgesteld.

een totaal van 16 locaties in Vlaanderen, daar waar er tot nu slechts drie vondsten bekend waren sinds 1950 ! Volgend jaar komt hier zeker een vervolg op.

Dat ook het vliegend hert van bosreservaten houdt, lijkt een evidente zaak. Toch hadden we de data nog niet samengelegd. Er zijn ondertussen recente (sinds 2000) waarnemingen van vliegend hert uit 15 gemeenten. In 10 gemeenten zijn die waarnemingen (al dan niet gedeeltelijk) gebonden aan ANB domeinen waarbij het in 5 gemeenten om bosreservaten gaat. In de Kempen kennen we slechts 3 locaties voor deze soort, allemaal in bosreservaat: Grootbroek, Jagersborg en Lanklaarderbos. Verder zijn Voeren (Teuvenenberg, Veursbos-Roodbos en Broekbos Grimdaal) en Meerdaalwoud (in de buurt van Mommedeel en Pruike-makers) belangrijk voor deze soort. Oudere waarnemingen zijn er ook van Kolmont, Zoniënwoud, Liedekerkebos en het Gasthuisbos in Diest.

Corymbia scutellata is een boktor die als larve in zwaar dood hout leeft. Tot nu toe enkel gekend van Zoniën (en Hallerbos), nu ook gevonden in Meerdaalwoud.

Bechsteins vleermuis, een zeldzame bewoner van structuurrijke loofbossen: present in de Haspengouwse bosreservaten.

Nog zeldzame kevertjes

De bosreservaten zijn niet alleen bos, ze bevatten op verschillende plaatsen ook moeras of vijvers. Langsheen de oever van één van de vijvers in bosreservaat Grootbroek, werd een exemplaar van de loopkever *Odacantha melanura* gevonden. Het is een oeverbewoner van eutrofe vijvers en poelen met riet. Op de Rode lijst van Vlaanderen als zeldzaam genoteerd. Ook in en rond het ven in bosreservaat Pijnven werden trouwens zeldzame soorten gevangen zoals *Laccophilus ponticus* en *Grapthoderus zonatus*.

In Jongenbos werd de loopkever *Ophonus (Harpalus) melleti* gevangen met een lichtval. Het is een soort van warme, droge plaatsen. Sinds 1980 is dit de vierde waarneming uit Vlaanderen. En op een warme avond in mei werd met een lichtval in het Hasselbos dan weer een exemplaar gevangen van de snuitkever *Neophytobius muricatus*. Dit is de tweede waarneming voor België na een vondst in Zoerle-Parwijs in 1945. Ook in de buurlanden zijn er weinig meldingen van deze kever.

In Meerdaalwoud vond Joris Menten dit jaar o.a. twee bijzondere boktorren : *Plagionotus detritus* en *Corymbia scutellata*. Het zijn zeer zeldzame indicatoren van goed ontwikkelde bossen met vermolmd hout. De eerste werd ook al in Kolmont gevangen, en de tweede was tot nu toe enkel gekend van het Zoniënwoud, waar hij nog regelmatig wordt waargenomen, en van één waarneming uit het Hallerbos.

Bechsteins vleermuis in de Haspengouwse bosreservaten

De Bechsteins vleermuis is een zeer zeldzame, middelgrote vleermuis. Het is een soort die overwintert in mergelgroeven en kelders, en zijn zomerverblijfplaatsen heeft in bossen die soms enkele tientallen kilometer verder liggen. Het is een echte indicatorsoort van goed ontwikkelde loofbossen : oude bossen met zware eiken, beuken en/of essen en met een rijke struik- en kruidlaag. Met hun korte en brede vleugels kunnen ze behendig in deze dichte bossen manoeuvreren.

In Vlaanderen werd deze soort de voorbije jaren in zeer lage aantallen opgemerkt tijdens de wintertellingen in de mergelgroeves van Riemst en Heers, en is ze verder enkel bekend van het Brusselse en de Antwerpse fortengordel, maar zomerverblijfplaatsen waren niet bekend. Door een gerichte zoekactie in de zomers van 2009 en

2010 werd het eerste Vlaamse kraamverblijf in Kortesseem gevonden. Dit was de aanleiding voor een uitgebreid onderzoek tijdens de zomer van 2011. Het werd uitgevoerd door Stichting Ecologisch Vleermuis Onderzoek Nederland in samenwerking met lokale partners en met financiële steun van de provincie Limburg.

Door vrouwelijke Bechsteins vleermuizen te voorzien van ultralichte zendertjes, konden de onderzoekers de dieren gedurende enkele dagen volgen. Geen makkelijke opdracht, er kwam zelfs een vliegtuig aan te pas. Eénmaal de vleermuizen gelokaliseerd, probeerde een ploeg op de grond de exacte boomholtes waarin de gezenderde vrouwtjes zaten, te vinden. Met de verschillende technieken konden nu al 9 broedkolonies worden ontdekt. Niet geheel toevallig zijn drie van deze voortplantingsplaatsen in bosreservaten gevonden (Jongebos, Kolmont en Hasselbos). De bosreservaten vormen voor deze soort in Haspengouw dus een cruciale schakel. Bij dit onderzoek werden trouwens nog andere soorten gevonden in de reservaten, o.a. ingekorven vleermuis, franjestaart, gewone grootoor en baardvleermuis.

De Bechsteins vleermuis vertoont een sterke binding met structuurrijke oude loofbossen zoals hier in het Jongebos.

Grote bosmuizen in de Voerense bosreservaten

De grote bosmuis (alias geelhalsbosmuis) bevindt zich in Vlaanderen aan de grens van haar verspreidingsareaal. Tot voor kort waren er hier slechts twee waarnemingen bekend, allebei uit Voeren: één in 1995 in het Vrouwenbos en een tweede in 1999 in het Alserbos. En dan bleef het heel lang stil, tot in september 2010 een kat een grote bosmuis binnenbracht bij haar baasje die naast het Vrouwenbos woonde. In 2011 werd het nog beter: eind september werd in het Veursbos een grote bosmuis aangetroffen die een hazelmuisnestbuisje had ingepalmd en half november werden in het Konenbos wel 9 grote bosmuizen aangetroffen in een hazelmuisnestkast. Het ging hier om 3 à 4 volwassen dieren (waaronder een zogend wijfje) en 5 à 6 vrij grote jongen: de eerste ons bekende waarneming van voortplanting van deze soort in Vlaanderen!

Grote bosmuis in Voeren: bemerk de gele keelband.

En tenslotte...

Vaak wordt gesteld dat bosreservaten geen geschikt biotoop vormen voor reptielen: het gesloten bosklimaat is er immers te koud. Soorten als hazelworm en zeker levendbarende hagedis hebben halfopen situaties nodig met voldoende afwisseling en plekjes om te 'zonnen'. Tot daar de theorie : voorjaar 2010 zagen we op één dag (zonder er echt naar te zoeken) zowel levendbarende hagedis als hazelworm, middenin het bosreservaat in Zoniën. Ze zaten allebei op een zware liggende beukenstam. In het Duitse bosreservaat Wilder See (reeds 100 jaar onbeheerd bos, midden een groter boscomplex), is zelfs de adder een regelmatige gast, een soort die wij uitsluitend associëren met open heidegebieden. Waarmee we uiteraard niet willen gezegd hebben dat het beste beheer voor die soorten niets-doen is, maar blijkbaar biedt de specifieke structuurrijkdom in onbeheerde bossen, met zijn open plekken en liggende stammen toch voldoende warme microhabitats voor deze soorten om er te overleven.

Een hazelworm ligt te zonnen op een liggende beukenstam in het bosreservaat van Zoniënwoud.